

(əvvəli ötən sayımızda)

Mamik və Konak şahzadə qardaşları Türkistanda 226-240-cı illər arasında Cən ölkəsində taxt-tac uğrunda siyasi mübarizədə ögey qardaşları Çenbakirə məğlub olaraq çoxsaylı köçəri ulusu ilə Parfların hökmdarına pənah gətirmiş və kral onları Armeniya adlanan Slak-Oxçular yurdu olan Bitlis-Muş-Əhlat bölgəsinə göndərmişdir. Mamiki ermənilər Mamikonyanlar sülaləsi edərək erməniləşdirmişlər.

E.Qibbonun yazdığına görə sak ordasının başbuğu Mamik Çin sərhəddində öz eli ilə məskunlaşmışdı. O Çin imperatoruna tabe olmaqdan imtina etmişdir və çinlilərin təqibindən qurtulmaq üçün Okus çayının vadisində yerləşmişdir. Lakin burda da çinlilər onu təqib etdiyindən Partiya hökmdarının himayəsinə sığınmışdır. Çin imperatoru Partiya kralından ona qarşı üsyan etmiş sakların başbuğu Mamiki geri tələb etmiş, lakin Partiya kralı onu geri verməkdən imtina edərək Armeniyaya göndərmişdir. Ermənistanı Partiya canişini cəsur xarakterə malik Mamikin xidmətlərindən istifadə etmək məqsədilə onun ordasına yerləşmək üçün otlaq ərazisi ayırmışdır.

Ermənilərin bir çox hakimiyyət sülalələri də uydurma olub digər xalqlara məxsus soylardan olmaqla erməniləşdirilmişdir. (Gibbon E. 1988)

Erməni tarixində Baqratunilər adlanan və 885-ci ildən 1045-ci ilədək hakimiyyət sürmüş sülalənin banisi milliyətçə yəhudi olmuşdur. Erməni tarixçisi Moisey Xorenatsinin və Musa Kalankaytuklunun yazdıqlarına görə guya ermənilərin ulu əcdadı Hayk Şambat adlı bir əsir yəhudi şahzadəsini özü ilə Ermənistanı gətirmişdir və Baqratuni hakimiyyət sülaləsinin kökü həmin o yəhudi şahzadəsinə bağlıdır.

Fikrimizə görə Baqratuni adının kökü kas/kus türklərinə bağlıdır və Baqa-er-tu eponiminin təhrif olunmuş şəklidir. Adın mənası Baqa insanların ölkəsi anlamındadır. Baqa kassilərin ən önəmli tanrısı idi.

Toqarmaların və Toqarm ölkəsinin ermənilərə aid edilməsi erməni tarixi saxtakarlığının növbəti mərhələsini təşkil edir. Yəhudi mənbələrindəki Toqarma adı, Assuriya mənbələrində adı çəkilən xett ərazisindəki Teqarama adı ilə eyniyyət təşkil edir. Toqarma ölkəsi III Sal-

vardır. Yəhudi mənbələri və o cümlədən İosif Flavinin əsərlərində, İossipon kitabı-Xalqlar cədvəlində Torqam və əsl adı ilə Turqum haqqında geniş məlumat verilmişdir. Xəzər xaqanı İosifin ispaniyalı ravvin Xasdaya məktubu da bu məsələyə aydınlıq gətirmişdir. Xəzər xaqanı İosif məktubda özünü təkcə Xəzərlərin deyil, bütün Toqarmın kralı olduğunu və Xəzər/Quzərin Toqarmın yeddinci oğlu olduğunu yazır. O yəhudi

Ələsgər Siyablı

ust və s. saxta erməni tarixçiləri özlərinin Anadoluda və Ön Asiyada qədim köklərə malik olduqlarını sübut etmək üçün qədim mənbələrdə öz əksini tapmayan şəcərə uyduraraq köklərini Torqoma bağlayırlar.

Xalqların Bibliyada təsvir olunmuş şəcərə cədvəlinə əsasən Torqam və ya Turqum Yafesin oğlu Qimer/Kimridən olan nəvəsi, Rifat və Aşkenazın qardaşlarıdır. Qədim mənbələrə əsasən Torqamın 10 oğlu olmuşdur və hamısı Xəzər, Türk, Bacanaq, Bulqar, Uz, Quz, Barsil, Savir, Abar, Alan kimi türk adları daşımaqda və türk boylarını təmsil etməkdədirlər. Lakin saxta olduğu bir çox müəlliflər tərəfindən sübut edilmiş gürcü

Moisey özünün uydurma tarix əsərində yol verdiyi ifrat saxtakarlıq tarixçilərin istehza obyektinə çevrilmişdir.

Almaniyanın görkəmli iranşünas alimi Markvart Ermənilərin tarix əsərlərində bir çox saxtakarlıqları, o cümlədən peyğəmbər Maninin öldürülməsi ilə əlaqədar erməni tarix əsərlərindəki uydurmaları ifşa edir. Moisey Xorenatsinin tarix əsərində istinad etdiyi Mar Abas uydurma bir tarixçidir və Moisey Xorenatsinin də tarix əsəri IX əsrdə knyaz Baqrat Taraunlunun zamanında yazılmışdır. Daha doğrusu ermənilərin Böyük Aşot adlandırdıqları və ərəb xəlifəsi Əl Mustinin 862-ci ildə ermənistanı satrap təyin etdiyi Aşot Baqratunun zamanında yazılmışdır. (J. Marquart, 1905, Səh. 235)

XIX əsr Alman orientalisti Şərq və İran tarixi üzrə bir çox əsərlərin müəllifi Alfred Qutşmid Erməni tarixinin təhlilinə aid "Xorenli Moiseyin Erməni

Dünya tarixinin Turan dövrü

manassarın salnaməsində indiki Elbistan və Malatya ərazisində yerləşdiyi göstərilir. Taqarma adını yunanlar Qaureana, ibranilər Toqarma, ərəblər Tarxama, ermənilər Torqam şəklində ifadə edirdilər.

Toqarm adı Sumerlərə aid

Turqumannu adının sami-ibranı mənbələrində təhrif edilmiş şəklindən başqa bir şey deyil. Yuxarıdakı bölümdə izah etdiyimiz kimi Turquman adının sumer dilində anlamı "insan oğlu" deməkdir. Türkman adının kökünü də bu Turquman eponimi təşkil edir. Bu bir etnonimdir və sumerlərə aiddir. Təbii iqlim şəraitinin əlverişsizliyi və samilərin davamlı təcavüzləri nəticəsində öz məskənlərini tərk edən sumerlərin bir qismi öncədən ticarət münasibətlərində olduqları və bu məqsədlə kaloniyalar yaratdıqları Anadolu ərazisində məskunlaşmağa məcbur olmuş və burda Torqam şəhər dövlətinin əsasını qoymuşlar. Bibliyada bəhs olunan Toqarma adı ilə türklər nəzərdə tutulur. Yəhudi mənbələri Türkiyəni qədim türklərin bu adına uyğun olaraq Torqam adlandırırlar. Avropa assuroloqlarının əsərlərində bu haqda kifayət dərəcədə bilgiler

ənənəsinə uyğun olaraq bütün Toqarmın xaqanı dedikdə Toqarmın 10 oğlunun adlarında ifadə olunmuş türk boylarının məskunlaşdıqları ölkələri, daha doğrusu Turanı nəzərdə tuturdur.

Ərəb coğrafiyaçısı Saadiyə Qaon əl-Fayyum (862-942) yazır ki, Torqarmalar xəzərlərdir, Xəzərlər isə türkmənlərdir. Digər bir əfsanə Əbrahimin arvadı Keturanın oğlanları ilə xəzərlərin Xorasanda qarşılaşmasından bəhs edilir. Bu ənənəyə görə Keturanın törəmələri türklərdir. (Zhivkov Boris. 2015 Səh. 42, 47)

Erməni mənbələrindən daha güvənirli olan və qədim qaynaqlara əsaslanan bu üç mənbə Torqam/Turqumun türk olduğu və onun övladlarının da hamısının da türk boylarının adını daşıyan eponimlər olduğu aydın şəkildə göstərilmişdir.

Moisey Xorenli başda olmaqla, Aqafanqel, Bizanslı Fa-

tarixçisi Leonti Mroveli uydurma "Kartlis Tsoxreba" adlı əsərdə Torqamı erməni və gürcü xalqının əcdadı elan edərək bu iki xalq haqqında saxta şəcərə uydurmuşdur.

Bir çox qədim yəhudi dini kitabların şərhlərində Torqamın türk ölkəsi olduğu yazılmışdır. XII əsr ispaniyalı yəhudi səyyahı və mütəfəkkiri Benyamin ben Tudela "Tudelalı Benyaminin səyahəti" əsərində Kiçik Asiyaya gələrkən Toros dağlarını Xappadokiyaya qədər olan ərazini Armeniya adlandırır, Xappadokiyadan sonrakı ərazini Toqarm adlandığını və türklərin ölkəsi olduğunu yazır. (Kniqa strastviy Rabi Benəmina. 2004)

Avropa tarixçiləri tərəfindən ən çox tənqidə məruz qalan erməni tarixçisi Xorenli Moisey və onun "Erməni tarixi" əsəridir. Ermənilərin "erməni tarixinin atası" və "ermənilərin Herodotu" adlandırdıqları Xorenli

"Tarixinin inandırıcılığı" xüsusi bir məqalə həsr etmişdir. Qutşmid Xorenli Moiseyin yazdığı erməni tarixinin gerçəkliyini şübhə altına alaraq onun şərq və qərb mənbələrindən bir çox hadisələri saxtalaşdıraraq erməniləşdirməyə çalışdığını qeyd edir. Qutşmid yazır ki, Moiseyin tarixi hadisələri saxtalaşdırması o dərəcədə andişə doğurucudur ki, onları oxuyanda yer adamın ayaqları altından qaçır. O ermənilərin Erməni tarixinin atası və "ermənilərin Herodotu" adlandırılan Moisey Xorenlinin erməni tarixinə aid əsərini tarixi faktlara əsasən dəridən təhlil edərək belə nəticəyə gəlir ki, Xorenlinin istinad etdiyi Mar Abas Katin uydurma bir şəxsiyyətdir və Moiseyin naql etdiyi erməni tarixi Part hökmdarlarının tarixinin saxtalaşdırılaraq erməniləşdirilmiş tarixindən başqa bir şey deyil. (Gutschmid A. 1876, Səh. 1-43)

(ardı gələn sayımızda)